

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

ראה

גזירת הקנטוניסיטים

יצא לאור בתאריך:

כ"ה מנחם אב תשס"ח

פרשה:

ראה

כותרת:

גזירת הקנטוניסיטים

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

ראה

גזירת הקנטוניסיטים

פרשת ראה

גזירת הקנטוניסיטים

השבוע היתה לי שיחה עם מורה להיסטורי' באחד מן המוסדות היהודיים בעיר. היא התלוננה על כך שבישיבות לא מלמדים היסטורי'. אמרתי לה שאולי רשמית לא לומדים בישיבה היסטורי', אולם כל ילד דתי קורא מאוד הרבה היסטורי'. לאחר מכן התעניינתי אצלה, במה היא מתמחית? והיא השיבה שתחום התמחותה הוא בהיסטורי' של יהודי ספרד בזמן האינקוויזיציה, המשכתי לשאול אותה האם היא שמעה פעם על גזירת ה"קנטוניסיטים", והיא – המורה הדגולה להיסטורי' – לא שמעה על כך...

לפני כמעט מאתיים שנה התחוללה ברוסיה גזירה איומה על היהודים; הצאר הוציא צו שילדים יהודיים יילקחו לצבא בגיל צעיר ויוכנסו לבתי ספר צבאיים שבהם יאמנו אותם להיות חיילים טובים בצבא הצאר. בתי הספר הללו נקרא בשם "קנטון" והחיילים נקראו בשם "קנטוניסטים". כל המטרה של הצבא היה להשכיח מהם את יהדותם, ולכן שלחו אותם למקומות מאד מרוחקים, על-מנת שלא יהיה להם שום מגע עם יהודים והיו מאלצים אותם להתנצר.

הגזירה היתה שמכל קהילה צריכים להשלח מספר מסוים של ילדים שאותם הקהילה היתה צריכה לתת לשלטונות הצבא, ועל ראשי הקהילה הוטלה האחריות להמציא את הסכום המבוקש של הילדים. באופן רשמי החוק היה שילדים מגיל 12 ומעלה ימסרו לצבא ושם יתחנכו עד גיל 18, ואז הם ישרתו בצבא במשך 25 שנים.

פרייקט בחסות "משרד השלוחים"

יצא לאור בתאריך: כ"ה מנחם אב תשס"ח
הדברים על אחריות הכותב בלבד

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

ראה

גזירת הקנטוניסיטים

היות שההחלטה אלו ילדים יימסרו לצבא היתה תלויה בדעתם של ראשי הקהילה, פרצו מריבות ודיונים איזה ילד דינו להמסר לצבא ואיזה ילד ישאר בביתו. כתוצאה מכך היו העשירים נותנים כסף כדי שלא יטלו את ילדיהם, והעניים היו מחביאים את הילדים שלהם וכו' וכו'.

ראשי הקהילה היו שוכרים "חוטפים" שתפקידם היה לחטוף את הילדים מיד הוריהם ולמסור אותם לידי הצבא. הם היו באים ומכל בית היו נשמעות צעקות ויללות עד לב השמים. אבל הבריונים הללו לקחו ילדים בלי להתחשב בכלום. הסובלים העיקריים מתופעה זו היו, כמובן, הילדים היתומים ומשפחות העניים, והתקופה הזאת היתה אחת התקופות הקשות ביותר ליהודים ברוסיה, וחבל שרוב האנשים בכלל לא שמעו מימיהם על התופעה הזאת.

כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק' נ"ע שחי באותה תקופה הקים ארגון שנקרא "חברה תחיית המתים" שהיו לה כמה מטרות: [א] למצוא דרכים להפחית את מספר הילדים שצריכים להמסר לידי שלטונות הצבא, [ב] והוא העיקר: לשחד את המפקדים ולפדות את הילדים מהמוסדות הללו. הצורה שבה היו עושים את זה, היתה שהמפקד היה רושם שהילד מת בדרך ושלחו את המסמך למפקדה העליונה, ולכן כונו הילדים הללו "חברי תחית המתים" והיו שולחים אותם לקהילות יהודיות מרוחקות כדי שיגלו אותם כיהודים, משום שממילא הם לא יכלו לשוב לביתם.

בבתי הספר של הצבא היו מענים את הילדים הללו כדי שישתמדו, והרבה מהילדים לא היו יכולים לעמוד בנסיון הגדול; חלקם מתו מתוך עינויים וחלק אחר אכן החזיקו מעמד וגם כשעברו 25 שנה של סבל ויסורים הם נשארו נאמנים לדתם וליהדותם.

אחד מתוך אותם הילדים היה הסבא של ראש ממשלת ישראל לשעבר גולדה מאיר. היא היתה מספרת בגאווה בולטת שסבא שלה היה קנטוניסט, והוא לא אכל במשך כל תקופת

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

ראה

גזירת הקנטוניסטים

שירותו בצבא אוכל מבושל מטעמי כשרות, וגם לאחר ששוחרר מהצבא הרוסי הוא התחתן והקים משפחה, והוא עדיין חשש שמא הוא נכשל פעם, ולפיכך בתור כפרה על כך הוא נהג לישון ללא כרית... ('נשיא וחסיד' עמ' 332).

מסופר שפעם משלחת רבנים הגיעה לפטרבורג בירת רוסיה כדי לפעול לביטול הגזירה נגד יהודים, וזה היה בתקופת הימים הנוראים. היהודים היחידים שהותר להם לגור בעיר הזאת בתקופת גזירת "תחום המושב" היו רק חיילי ניקולאי אותם קנטוניסטים. והיה בית כנסת יחידי בפטרבורג ומשלחת הרבנים הנ"ל הצטרפה למנין שלהם לתפילות יום הכיפורים. בשעה שהגיעו לתפילת נעילה, בקשו הרבנים שאחד הקנטוניסטים ישמש כחזן ושליח ציבור באותה תפילה הקדושה ביותר בכל השנה. בתחילה סירבו החיילים בטענה שהם אנשים פשוטים ובקושי יודעים להתפלל, אבל הרבנים לא ויתרו וטענו בתוקף שיהודים אלו שהיתה להם מסירות נפש כדי להיות יהודים הינם קרובים יותר להקב"ה ותפלתם תהי' מרוצה לפניו ית' יותר מהרב הלמדן והצדיק ביותר (ס' התולדות אדמו"ר הצ"צ עמ' 96 ואילך).

בפרשתנו אנו קוראים – "כי יקום בקרבך נביא ... ונתן לך אות או מופת ובא האות והמופת אשר דיבר אליך לאמר נלכה אחרי אלקים אחרים ... ונעבדם". אם יופיע אדם ויטען שהוא נביא, ואכן נבדוק אותו ויהיה בו את כל הסימנים של נביא, שזה בעיקר שני דברים, כפי שכותב הרמב"ם (בהלכות יסודי התורה פרק ז' בתחילתו): "שאינן הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה גבור במידותיו ולא יהא יצרו מתגבר עליו כדבר בעולם אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד".

דבר ראשון מדובר באדם רוחני שהוא תמיד מושל ברוחו וכובש את יצרו ועסוק תדיר בעניינים רוחניים. התכונה השניה שמאפיינת נביא, כותב הרמב"ם (בפרק עשירי בתחילתו): "אומרים לו אם נביא אתה אמור דברים העתידים להיות והוא אומר ואנו מחכים לראות היבואו דברים אם לא יבואו ואפילו נפל דבר קטן בידוע שהוא נביא שקר". התנאי השני הוא

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

ראה

גזירת הקנטוניסטים

שעליו לומר עתידות, למשל הוא יאמר לנו שמחר הסטאק מרקט יעלה ב-230 אחוזים, ואם למחרת זה עלה רק ב-229 או 231 – הרי הוא נביא שקר... דבריו צריכים להתאמת במדויק.

וכאן התורה מדברת על אחד כזה שעבר את כל הבחינות ועמד בכל התנאים, אבל הוא אומר "שה' שלחו להוסיף מצוה או לגרוע מצוה ... הרי זה נביא שקר" (רמב"ם ט,א), וכמו שהתורה ממשיכה בפרשתנו "לא תשמע אל דברי הנביא ההוא".

א"כ נשאלת השאלה מדוע ה' נותן לו כוח לעשות מופתים נפלאים כאלו? ממשיכה התורה ועונה "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם". הקב"ה רוצה לנסות אותנו כדי לדעת עד כמה אנחנו אוהבים אותו ומוכנים לדבוק בו אע"פ שיש מישהו שמראה ניסים ומצליח בדרכיו ועושה נגד ה' – אנו בכל זאת נמשיך לדבוק בה'.

מהי הסיבה באמת שהקב"ה מעמיד אותנו בנסיון? למה להוציא לנו את הנשמה? התשובה היא שיהודי שעומד בנסיון ועושה מצוה הוא קרוב הרבה יותר אל הקב"ה מאשר אחד שעושה מצוות רבות במנוחת הנפש והדעת. (ראה תורת מנחם י"ד ע' 242)

מהי ההוראה עבורינו? ניסיון לא חייב להיות דווקא ברוסיה, ניסיון זה לא דווקא לרעוב 25 שנה בסיביר. גם היום אנו מוקפים בנסיונות רבים. למשל, כאשר יהודי שלא קיבל חינוך דתי ובשבת בבוקר חבריו מתקשרים אליו ומזמינים אותו למשחק גולף והוא, במקום המשחק, בא לבית הכנסת – הוא הרבה יותר נעלה מיהודי דתי שהולך כל ימיו לביהכ"נ כמצות אנשים מלומדה. או יהודי אחר שמימיו לא שמר כשרות ולא התחנך על זה, והוא מחליט שמעתה ואילך הוא יאכל רק בשר כשר – הוא קרוב ואהוב יותר אצל הקב"ה מאותו אחד שגדל בבית דתי ומימיו לא טעם אוכל שאינו כשר, וזה משום שהוא עומד בנסיון קשה והוא הוכיח את ה"ישכם אוהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם".

פרייקט בחסות "משרד השלוחים"

יצא לאור בתאריך: כ"ה מנחם אב תשס"ח
הדברים על אחריות הכותב בלבד